

HET RESERVAAT „DE IJZERMONDING” TE NIEUWPOORT ALS DOORTREK- EN OVERWINTERINGSGEBIED VOOR WAADVOGELS

(The estuary of the IJzer at Nieuwpoort, Belgium,
as a waterfowl reserve
for migrating and wintering waders)

door

M. BECUWE

„Le gibier d'eau — canards, bécassines,
pluviers, etc. — abonde dans ces
parages, surtout le long du chenal”
(Jean d'Ardenne, 1888).

1. INLEIDING

In de jaren 1870-1880 was De IJzermonding bij de jagers reeds goed bekend als een rijk waterwildgebied (d'Ardenne, 1888; Raspail, 1913). Sinds die tijd zijn veel moeras- en kustbiotopen verloren gegaan. Het restant van wat het natuurlandschap rond De IJzermonding eens geweest is, heeft op dit ogenblik en in nationaal verband, de waarde van een refugium gekregen.

De IJzermonding wordt beheerd door de Belgische Natuur- en Vogelreservaten v.z.w. en de R.U. te Gent.

J. Burny (Knokke-Heist), P. De Groote (Veurne), J. Jacques (Nieuwpoort), P. Lingier (Oostende) en G. Rappé (Knokke-Heist) stelden waarnemingen ter beschikking en A. Demarey (Koksijde), E. Kuyken (Gent) en B. Van Damme (Brussel) waren behulpzaam met het verstrekken van literatuur. ir S. Tys (Brussel) informeerde mij i.v.m. de jachtwetgeving en L. Vanhecke (Meise) was zo vriendelijk

niet eerder gepubliceerde kaartjes in dit artikel te laten opnemen. J.-P. en M. Dekoninck-Becuwe verzorgden het tekenwerk. Al deze medewerkers wil ik hier oprecht danken.

In vogelwerkgroep *Tringa* leerde Paul Houwen mij De IJzermonding en waadvogels kennen en waarderen; hiervoor ben ik hem heel erkentelijk.

2. HET GEBLIED

De grote veranderingen in het landschap van De IJzermonding te Nieuwpoort ($51^{\circ}08'45''$ N/ $02^{\circ}44'30''$ E), die zich sinds de Eerste Wereldoorlog voltrokken hebben, zijn door Duvigneaud & Lambinon (1963) nauwkeurig beschreven.

Uiteindelijk blijven langs de Kreek van Lombardsijde en de IJzer nog ca. 10 ha slikke over. Vele soorten waadvogels gaan ook voedsel zoeken op het Noordzeestrand tussen De Panne en Westende. Bij laagwater omvat deze kuststrook maximaal 750 ha strand, dat bij hoogwater to ca. 100 ha droog strand teruggebracht wordt.

We kunnen stellen dat de aantallen waadvogels aan De IJzermonding sinds de Tweede Wereldoorlog niet meer beïnvloed geworden zijn door jachtactiviteiten. Reeds in de loop van de dertiger jaren werd door de Belgische Staat het jachtrecht niet meer verpacht in de vaargeul en op de buitendijkse staatsgronden. Vanaf 1968 is de jachtvrije zone nog uitgebreid tot de aangrenzende polder en beslaat nu 230 ha (Kuyken, 1972). Sinds 1954 is ook op het Noordzeestrand alle jacht verboden.

3. MATERIAAL EN METHODE

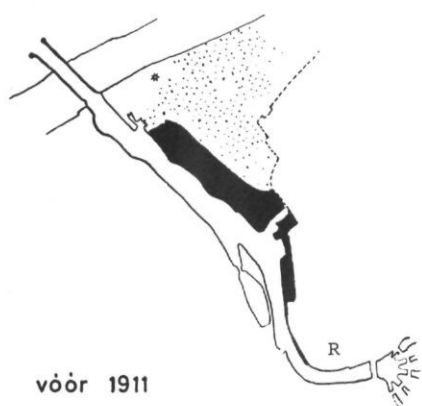
In de periode 1 juli 1971-30 juni 1974 werden zowel tijdens hoog- als laagwater, volledige waadvogeltellingen uitgevoerd door Mark Becuwe ($34 \times$), Peter De Groote ($23 \times$) en Paul Lingier ($2 \times$), (Tabel 1). Deze overzichtstellingen konden verder aangevuld worden met Korte Mededelingen uit De Wielewaal en het Mededelingsblad van Wielewaalafdeling Westkust. Al deze gegevens zijn verwerkt in Tabel 2 en de Figuren 2 tot 5.

Voor De IJzermonding zijn uit vroegere jaren verschillende avifaunistische overzichten bekend: de Brouwer & Verheyen (1946), Grootaers (1953) en De Roo & Houwen (1959). In Tabel 3 is voor de belangrijkste soorten een vergelijkend overzicht gegeven.

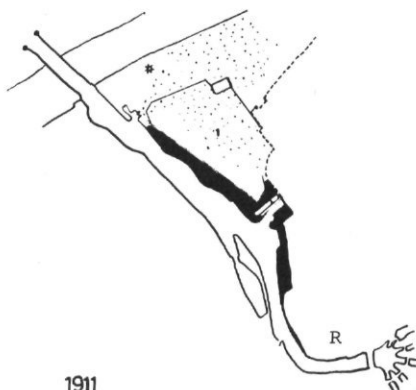
Tabel 1

*Aantal volledige waadvogeltellingen per maand, 1 juli 1971-30 juni 1974.
(Number of complete wader counts per month, July 1971-June 1974)*

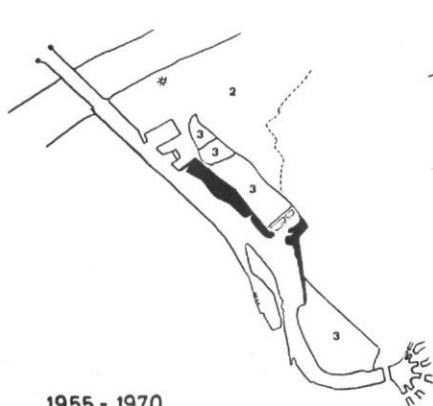
maand	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	totaal
n	6	5	8	6	5	4	4	4	5	4	5	3	59

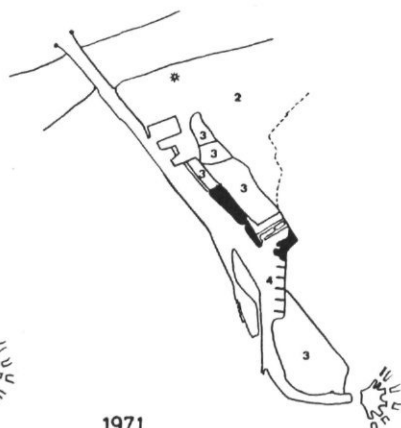
vóór 1911

1911

1955 - 1970

1971

- schorrevegetaties
- ▨ duinvegetaties en overgangen naar schorrevegetaties
- R Redan: weidegebied met poelen en krekens

- 1. golfterrein
- 2. militair domein: wegen, gebouwen en haven
- 3. opgespoten terreinen
- 4. yachthaven

500 m

FIG. 1. — De veranderingen in het landschap rond De IJzermondung in de periode 1911-1971. (Kaartjes samengesteld door L. Vanhecke).

(De IJzermondung at Nieuwpoort 1911-1971 : important parts of the mudflats, salt marsh and dunes are replaced by a man-made environment).

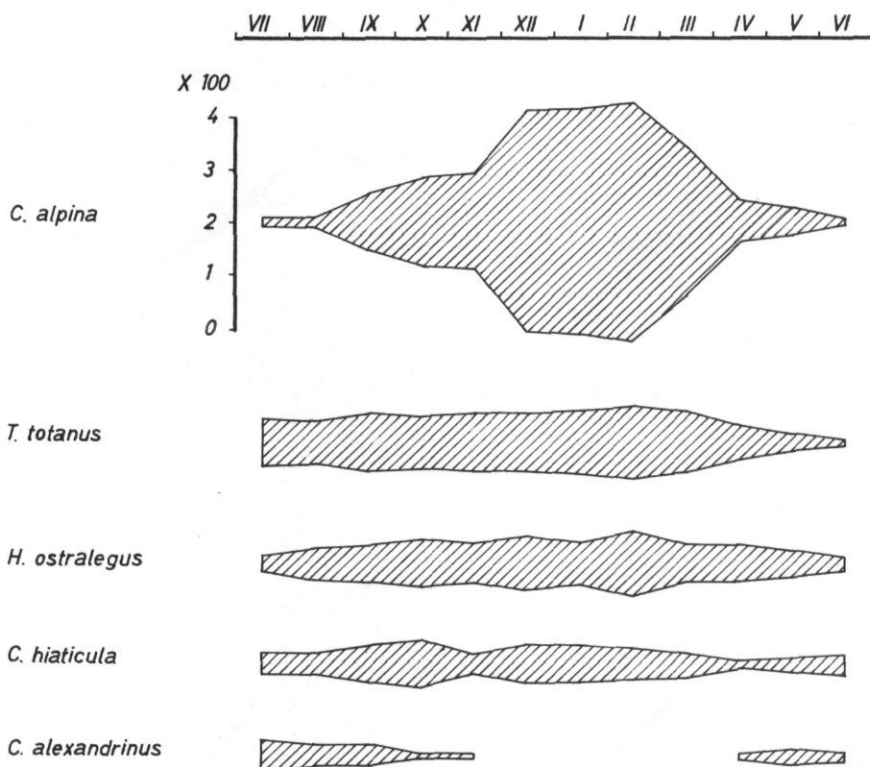

FIG. 2. — Verloop van het gemiddeld maximum aantal waadvogels per maand, op basis van de 3 winterhalvaren 1971-1974.

(Seasonal changes in the abundance of the 5 most common species, July 1971-June 1974.)

Paul Lingier kon van januari tot december 1973 in de omgeving van Oostende in 4 verschillende zoetwatermilieus — twee opgespoten terreinen, een kleigroeve en een zeer drassig grasland — 75 tellingen van Bontbekplevieren (*Charadrius hiaticula*) uitvoeren; deze gegevens zijn mede opgenomen in Figuur 3.

Bij het beoordelen van het cijfermateriaal uit de periode 1971-1974 moet men er rekening mee houden dat het verzameld werd tijdens drie opeenvolgende en gelijkaardig zachte winters.

4. DE WAARGENOMEN SOORTEN

Kwalitatief en kwantitatief zijn waadvogels als doortrekker en wintergast belangrijke fauna-elementen van De IJzermonding. Wij noteerden 30 verschillende soorten, t.o.v. respectievelijk 27 en 32 soorten in de vijftiger jaren bij Grootaers (1953) en De Roo & Houwen (1959).

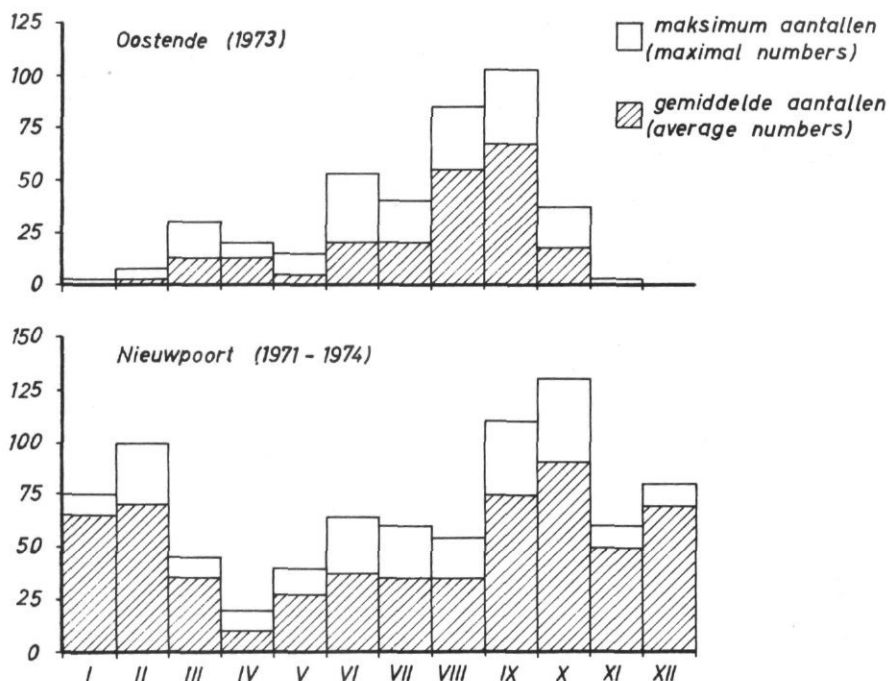

FIG. 3. — Het aantalsverloop van de Bontbekplevier (*Charadrius hiaticula*) aan de Belgische kust in twee verschillende biotopen : Oostende : zoetwatermilieu ; Nieuwpoort : brak- tot zoutwatermilieu.

(The fluctuation of the numbers of Ringed Plover, *Charadrius hiaticula*, on the Belgian coast in two habitats : Oostende : inland fresh water habitat ; Nieuwpoort : coastal estuarine habitat).

De 12 belangrijkste soorten worden afzonderlijk besproken en in de volgorde waarin ze opgenomen zijn in Tabel 2. De overige 18 soorten waren te weinig frequent aanwezig om er afzonderlijk zinvolle besprekingen aan te wijden.

5. RESULTATEN EN DISCUSSIE

5.1. Soorten die talrijk en kontinu aanwezig zijn.

5.1.1. Scholekster. (*Haematopus ostralegus*).

(cf. Tab. 2, 3 en Fig. 2)

Deze soort is het ganze jaar aanwezig en het talrijkst van december tot februari. Dit patroon sluit aan bij het vrij noordelijk winterareaal : 87% van de totale Europese populatie overwintert immers in Nederland en Groot-Britannië (Prater, 1974).

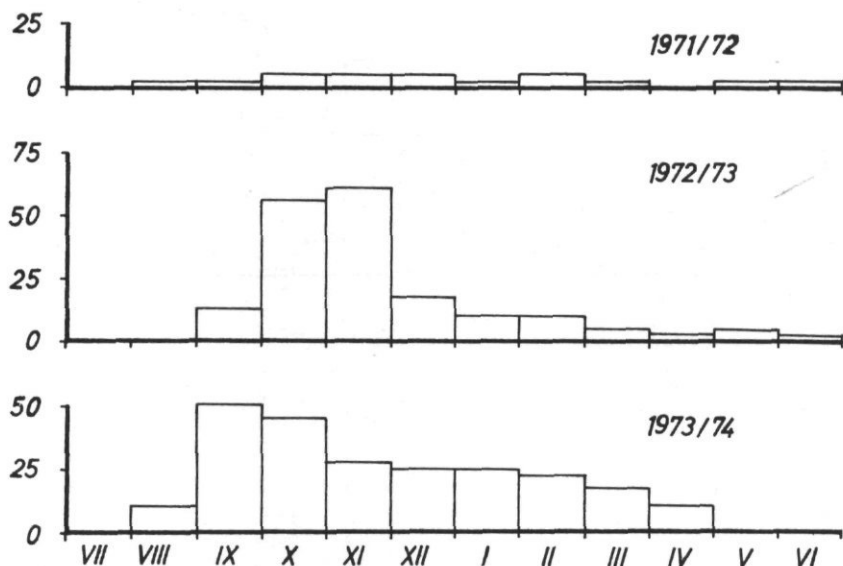

FIG. 4. — Overzicht van de tellingen van de Zilverplevier (*Pluvialis squatarola*) van juli 1971 tot juni 1974.

(Survey of the counts of Grey Plover, *Pluvialis squatarola*, in the period July 1971 to June 1974).

Aan De IJzermonding is de Scholekster sinds de vijftiger jaren duidelijk toegenomen. Een uitzonderlijk hoog aantal van 450 ex. werd vastgesteld tijdens de strenge winter 1962/63 (Herroelen en Rappe, 1964).

5.1.2. Bontbekplevier. (*Charadrius hiaticula*).

(cf. Tab. 2, 3 en Fig. 2, 3)

Voor een beter inzicht in het fluktuatiepatroon werkt een vergelijking van het voorkomen in een zoetwatermilieu (Oostende) en een zoutwatermilieu (De IJzermonding) verhelderend (Fig. 3).

Een eerste doortrekkie in februari (De IJzermonding) of maart (Oostende) wordt gevolgd door een duidelijke afname van de aantallen, terwijl in beide milieus, in de eerste helft van juni nog sterke doortrek genoteerd wordt: Oostende, 8 juni 1973: 53 ex.; De IJzermonding, 4 juni 1971: 50 eks.; 1 juni 1972: 65 ex.

Lippens & Wille (1972) suggereren dat die hoge aantallen begin juni zouden veroorzaakt worden door de doortrek van *C. h. tundrae*, broedvogels van het N.W. der U.S.S.R. Het bewijsmateriaal moet echter nog verzameld worden want de Avifauna van België (1967) vermeldt alleen het voorkomen van *C. h. hiaticula*, de Westeuropese ondersoort.

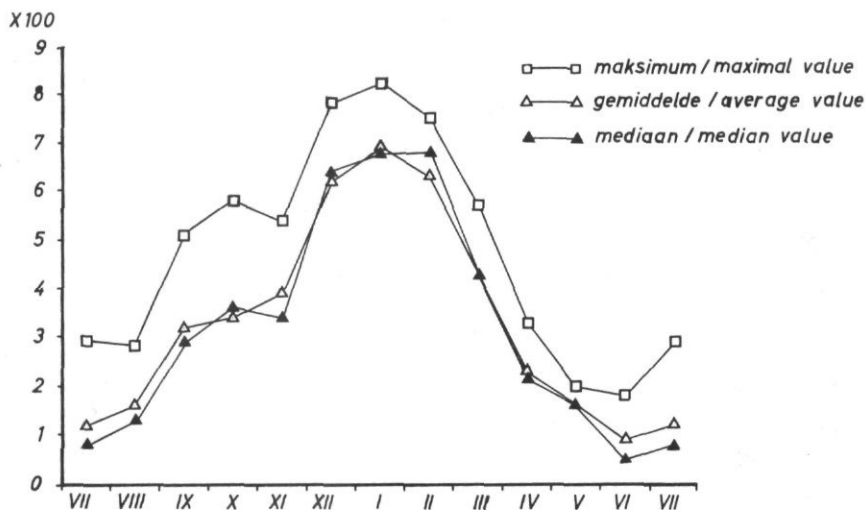

FIG. 5. — Maximale, gemiddelde en mediane waarden voor het totaal aantal waadvogels per maand, Drieteenstrandloper (*Calidris alba*) niet meegerekend.

(Maximal, average and median values for the total number of waders per month, Sanderling, *Calidris alba*, excluded).

De najaarstrek kent zijn hoogtepunt van augustus tot oktober, waarbij een verschuiving vast te stellen is van het zoet- naar het zoutwatermilieu, en uiteindelijk blijven aan De IJzermonding tot 75 ex. overwinteren.

Het voorkomen van een overwinterende groep Bontbekplevieren op de Belgische kust moet benadrukt worden. In het gehele Waddenzee en Delta-gebied komen in december-januari slechts enkele tientallen exemplaren voor; in Frankrijk en Groot-Brittannië daarentegen overwinteren 2.000 en 8.000 vogels (Prater, 1974). Momenteel vormt de Belgische kust in dit verspreidingspatroon een overgangsgebied.

Dit is een vrij recente evolutie. van Havre (1928) vermeldt geen winter-waarnemingen terwijl Lippens (1954, 1963) zegt dat enkele exemplaren regelmatig overwinteren te Nieuwpoort, te Zeebrugge en te Knokke.

Aan De IJzermonding zijn Bontbekplevieren van november tot januari sinds het begin van de vijftiger jaren, van een „half dozijn” (Grootaers, 1953) toegenomen tot ca. 75 ex. Op het einde der zestiger jaren was ook te Zeebrugge de Bontbekplevier als overwinteraar talrijker (bijv. 70 ex. op 29 december 1968), terwijl in het Spuikomgebied te Blankenberge slechts een 5-tal overwinteraars aanwezig waren (Van Gompel, 1969).

Het hoogste aantal Bontbekplevieren noteerden wij aan De IJzermonding op 10 september 1966: 200 ex, waarvan 160 eerstejaars en 40 adulten.

5.1.3. Strandplevier. (*Charadrius alexandrinus*).

(cf. Tab. 2, 3 en Fig. 2)

Deze soort is te Nieuwpoort kontinu aanwezig van april tot oktober, met een duidelijke doortrekkie, eind juli, tot 100 ex.

Van 1971/72 tot 1974/75 werden volgende winterwaarnemingen genoteerd :

- november : 4 ×, max. 17 ex. ;
- januari : 2 ×, max. 1 ex. ;
- februari : 3 ×, max. 3 ex.

Dit is een zeer opmerkelijke concentratie van 9 winterwaarnemingen vermits de Avifauna van België (1967) voor het gehele grondgebied en de periode 1900-1966, slechts 10 winterwaarnemingen vermeldt van november tot begin maart.

5.1.4. Tureluur. (*Tringa totanus*).

(cf. Tab. 2, 3 en Fig. 2)

Na de Bonte strandloper (*Calidris alpina*) is de Tureluur de talrijkste waadvogel : van juli tot maart zijn tussen 100 en 170 ex. aanwezig, zonder duidelijke seizoensschommelingen, afgezien van een daling van de aantallen van april tot juni.

De ondersoort *T. t. robusta*, die naast de nominaatvorm in ons land voorkomt van begin augustus tot begin april (Avifauna van België, 1967), is te Nieuwpoort verschillende keren vastgesteld (zie o.a. Lippens, 1954 ; Herroelen & Rappe, 1964). Het is echter nog steeds onbekend op welke wijze de aantalsfluctuaties van beide ondersoorten verlopen.

Alhoewel de Tureluur tijdens voor- en najaar minder talrijk is dan 20 jaar terug is hij als overwinteraar sterk toegenomen van ca. 30 ex. in 1945/46 tot ca. 150 ex. in 1971/1974.

5.1.5. Bonte strandloper. (*Calidris alpina*).

(cf. Tab. 2, 3 en Fig. 2)

Twee ondersoorten, de arctische of noordelijke Bonte strandloper, *C. a. alpina* en de zuidelijke Bonte strandloper, *C. a. schinzii* trekken door ons land (Avifauna van België, 1967). Het is nog onbekend welke de juiste aard en wijze van het voorkomen is van beide ondersoorten. Volgens Prater (1974) behoren praktisch alle Bonte strandlopers die noordwaards van de Vendée overwinteren tot de nominaatvorm.

Aan De IJzermonding lopen de aantallen gestadig op van juli tot december. Van december tot februari zijn de piekaantallen aanwezig, gemiddeld 450 ex., waarna de populatie weer geleidelijk afneemt tot begin juni.

Dit fluctuatiepatroon sluit zeer goed aan bij dit van Groot-Brittannië (Birds of Estuaries Enquiry 1972/73) en bij sommige terreinen in het Deltagebied, o.a. de Ventjagersplaten (Zwarts, 1974). Dit staat in tegenstelling tot de situatie in het Nederlandse Waddengebied waar de Bonte strandloper het meest algemeen is in de nazomer, wanneer hij voor enkele weken of maanden de trek onderbreekt om te pleisteren en te ruïen (Boere *et al.*, 1973 ; Zwarts, 1974).

Sinds de vijftiger jaren is de Bonte strandloper als overwinteraar duidelijk toegenomen van 100 tot maximaal 550 ex. in 1971-1974. Overigens werd reeds in 1962/63 een groep van 500 ex. vastgesteld (Herroelen & Rappe, 1964).

5.2. Soorten die diskontinu aanwezig zijn met min. 20 ex.

5.2.1. Zilverplevier. (*Pluvialis squatarola*).

(cf. Tab. 2, 3 en Fig. 4)

In 1972/73 en 1973/74 werden van september tot november van 50 tot 60 ex. vastgesteld, in tegenstelling tot 1971/72, toen van augustus tot juni slechts enkelingen gezien werden. De plotse toename in 1972/73 werd ook in Groot-Brittannië vastgesteld, waar de populatie haast verdubbelde t.o.v. 1971/72, „... following the apparently good breeding season in the Soviet Union.” (Birds of Estuaries Enquiry 1972/73).

Aan De IJzermonding werden dergelijke hoge aantallen nooit eerder genoteerd.

5.2.2. Steenloper. (*Arenaria interpres*).

(cf. Tab. 2 en 3)

Hij is het talrijkst in winter en voorjaar, tot 40 ex. Dit is in overeenstemming met zijn voorkomen op de Belgische Noordzeekust in het algemeen (Becuwe, 1971).

De meeste Steenlopers gaan tijdens laagwater voedsel zoeken op de bescherm dijken aan de monding en zijn alleen tijdens hoogwater in het reservaat aanwezig. De Steenloper is sinds de vijftiger jaren duidelijk toegenomen.

Tabel 2

Maximum aantallen waadvogels per maand in de periode juli 1971-juni 1974. Groep A : soorten die kontinu aanwezig zijn ; groep B : soorten die diskontinu aanwezig zijn met minimum 20 ex. ; groep C : soorten die diskontinu aanwezig zijn met maximum 20 ex. ; groep D : soorten die enkel in de aangrenzende polder werden waargenomen. (Maximal numbers of waders per month, July 1971-June 1974).

soort/species	maand/ month											
	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI
1. <i>Haematopus ostralegus</i>	50	76	76	95	106	143	80	150	100	100	80	25
2. <i>Charadrius hiaticula</i>	60	55	110	130	60	80	75	100	45	20	40	65
A 3. <i>Charadrius alexandrinus</i>	100	45	60	20	17	—	1	3	—	12	30	35
4. <i>Tringa totanus</i>	150	112	141	125	156	130	150	170	135	90	41	—
5. <i>Calidris alpina</i>	50	20	158	220	240	500	550	482	300	120	80	10
6. <i>Pluvialis squatarola</i>	—	10	50	53	60	25	23	22	17	10	3	2
7. <i>Arenaria interpres</i>	3	6	10	7	20	10	30	40	30	40	6	2
8. <i>Numenius arquata</i>	35	10	41	14	25	28	140	37	10	8	37	16
B 9. <i>Limosa lapponica</i>	1	7	30	31	10	1	2	6	1	70	3	1
10. <i>Calidris canutus</i>	1	3	40	10	3	1	—	—	—	—	2	9
11. <i>Calidris ferruginea</i>	14	32	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—
12. <i>Calidris alba</i>	—	3	3	1	25	170	—	206	280	200	11	—
13. <i>Vanellus vanellus</i>	1	—	2	2	1	—	17	—	—	—	—	—
14. <i>Charadrius leschenaultii</i>	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15. <i>Charadrius dubius</i>	5	13	12	1	6	—	—	—	—	2	2	—
16. <i>Numenius phaeopus</i>	10	13	—	—	2	—	—	—	—	1	4	—
17. <i>Limosa limosa</i>	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	1
18. <i>Tringa ochropus</i>	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19. <i>Tringa glareola</i>	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
C 20. <i>Tringa hypoleucos</i>	15	15	3	—	1	1	—	—	—	1	15	1
21. <i>Tringa erythropus</i>	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—
22. <i>Tringa nebularia</i>	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	5	—
23. <i>Calidris maritima</i>	—	—	—	1	1	8	1	—	—	—	—	—
24. <i>Calidris minuta</i>	3	1	2	—	—	—	2	—	—	—	1	—
25. <i>Calidris temminckii</i>	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26. <i>Philomachus pugnax</i>	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—
27. <i>Recurvirostra avosetta</i>	1	—	1	—	—	—	—	2	—	4	3	8
28. <i>Pluvialis apricaria</i>	—	—	—	+	+	+	+	+	+	+	—	—
D 29. <i>Gallinago gallinago</i>	—	—	+	+	+	+	+	+	+	+	—	—
30. <i>Lymnocyrtus minimus</i>	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—

Tabel 3

Vergelijkend overzicht van de maxima van de 12 belangrijkste soorten in de periode 1945-1974.
(Comparative table of the maximal numbers of the 12 most important species, 1945-1974).

bron/reference soort/species	de Brouwer & Verheyen (1946)			Grootaers (1953)			De Roo & Houwen (1959)			deze studie/present study		
	27.X.1945-5.VII.1946 (16 bezoeken/visits)			17.VI.1946-7.II.1953 (114 bezoeken/visits)			7.II.1953-15.V.1959 (250 bezoeken/visits)			1.VII.1971-30.VI.1974 (59 bezoeken/visits)		
	VII→X	XI→II	III→VI	VII→X	XI→II	III→VI	VII→X	XI→II	III→VI	VII→X	XI→II	III→VI
1. <i>Haematopus ostralegus</i>	+	+	+	40	40	40	+	15 (100)	100	95	150	100
2. <i>Charadrius hiaticula</i>	+	+	+	50-100	6	+	100	+	+	130	100	65
A 3. <i>Charadrius alexandrinus</i>	+	—	+	+	XI: 1 ×	+	+	—	+	100	17	35
4. <i>Tringa totanus</i>	+	30	+	+	20-80	100 (300)	2 à 300	100	2 à 300	150	170	135
5. <i>Calidris alpina</i>	—	++	+	+	100	+	100	100	100	220	550	300
6. <i>Pluvialis squatarola</i>	—	+	+	1-2 (10)	1-2 (10)	+	5	5 (14)	5	50	60	17
7. <i>Arenaria interpres</i>	—	—	—	+	I: 1 ×	—	10	10 (25)	10 (17)	10	40	40
8. <i>Numenius arquata</i>	++	++	++	100 (300)	100 (300)	20-50	2 à 300	2 à 300 (600)	2 à 300	41	37 (140)	37
B 9. <i>Limosa lapponica</i>	—	—	—	1-3	1-3	V: 1 ×	26	I: 1 × (1) II: 2 × (4)	+	30	10	70
10. <i>Calidris canutus</i>	—	II: 1 ×	—	+	+	—	20	20	20 (50)	40	3	9
11. <i>Calidris ferruginea</i>	—	—	—	IX: 8 × (10)	—	—	+	+	V: 1 × (1)	32	—	—
12. <i>Calidris alba</i>	—	—	—	+	+	—	23	+	+	3	206	280

• : aanwezig (present)

+ : talrijk (abundant)

— : geen waarnemingen (no observations)

(300): uitzonderlijk maximum (extraordinary maximal number)

IX: 8 × (10): september: 8 maal waargenomen met een maximum van 10 ex.

(September: 8 observations with a maximum of 10 birds).

5.2.3. Wulp. (*Numenius arquata*).

(cf. Tab. 2 en 3)

De Wulp is aan De IJzermonding een zeer onregelmatige soort geworden, met max. 20 tot 30 ex., eenmaal werd in een vorstvluchtperiode nog een groep van 140 ex. geteld. Hieruit kan geen aantalsverloop geschetst worden.

Deze gegevens staan in fel contrast met de situatie in de vijftiger jaren toen in het reservaat geregeld enkele honderden ex. aanwezig waren. Ook bestond toen een winterslaapplaats, die eveneens aangevlogen werd door Wulpen die tijdens de dag in de polders voedsel zochten, en die tot 600 ex. telde (De Roo & Houwen, 1959). Tijdens de vroegzomertrek van de Wulp in juli 1974 heeft zich in het reservaat opnieuw een slaapplaats gevormd van enige honderden ex., die tijdens de dag in de polderweiden fourageerden (J. Jacques, mond. meded.). Deze ontwikkeling moet toegeschreven worden enerzijds aan het permanente toezicht sinds eind 1973, waardoor verstoring minder frekwent voorkomt en anderzijds aan het tekort aan rustgebieden in de polders voor doortrekkend waterwild (Becuwe, 1973).

De Wulp, als grootste waadvogel, bezit een grote vluchtafstand t.o.v. verstoring. De sterke afname van deze soort aan De IJzermonding is waarschijnlijk toe te schrijven aan het te kleinschalig worden van het gebied.

5.2.4. Rosse grutto. (*Limosa lapponica*).

Kanoetstrandloper. (*Calidris canutus*).

Krombekstrandloper. (*Calidris ferruginea*).

(cf. Tab. 2 en 3)

Deze 3 waadvogels zijn minder frekwent dan de tot nu toe behandelde soorten. In Tabel 2 vindt men een aanduiding voor hun belangrijkste doortrekperiodes. De Rosse grutto en de Krombek zijn momenteel wellicht iets talrijker dan in de vijftiger jaren.

5.2.5. Drieteenstrandloper. (*Calidris alba*).

(cf. Tab. 2 en 3)

Deze soort komt zeer regelmatig voor op het Noordzeestrand tussen De Panne en Westende. Het is slechts bij storm en springtij dat Drieteenstrandlopers het reservaat als hoogwatervluchtplaats kiezen en uit Tabel 2 mag dus geen aantalsverloop afgeleid worden.

De vastgestelde maxima (170-280 ex.) zijn wel belangwekkend. Zeer waarschijnlijk herbergt de Westkust, met De IJzermonding als „ultieme” hoogwatervluchtplaats, regelmatig de hoofdgroep van de Drieteenstrandlopers die op de Belgische kust verblijven. Op 10 februari 1975 telde men op het traject Raversijde-De Panne 400, en op de gehele Belgische kust 520

ex. (BJN/VWG, J. Burny in litt. ; G. Rappé, mond. meded.). Deze 520 ex. stemmen overeen met ca. 5 % van de totale overwinterende populatie die op de Atlantische kusten van Europa aanwezig is (Prater, 1974).

In vergelijking met de vijftiger jaren is ook deze soort toegenomen.

5.3. Soorten die diskontinu aanwezig zijn met max. 20 ex. (cf. Tab. 2)

De 15 waadvogels die in deze groep werden samengebracht zijn ofwel zoetwatersoorten ofwel zeekustgebonden soorten die aan De IJzermonding geen geschikt biotoop vinden.

In de vijftiger jaren waren een aantal van deze soorten, mede door de aanwezigheid van het Redan, talrijker dan nu het geval is : Grutto (*Limosa limosa*, tot 50 ex.), Witgatje (*Tringa ochropus*), Bosruiter (*Tringa glareola*), Oeverloper (*Tringa hypoleucos*, tot 35 ex.), Zwarte ruiter (*Tringa erythropus*), Groenpootruiter (*Tringa nebularia*), Kleine strandloper (*Calidris minuta*, tot 30 ex.), Temmincks strandloper (*Calidris temminckii*), Kemp-haan (*Philomachus pugnax*, tot 100 ex.).

De november- en december-waarneming van de Oeverloper en de januari-waarneming van de Kleine strandloper moeten benadrukt worden.

De Woestijnplevier (*Charadrius leschenaultii*), die van 21 tot 29 juli 1972 aan De IJzermonding verbleef is de tweede vaststelling van deze soort voor ons land. De eerste waarneming geschiedde eveneens in dit gebied van 21 tot 23 juli 1954 (Grootaers, 1973).

6. BESLUITEN

6.1. In de periode 1971-1974 werden aan De IJzermonding 30 verschillende soorten waadvogels vastgesteld. Vooral in het winterhalfjaar zijn diverse soorten nog talrijk. Van september tot maart komen in totaal, maximaal van 500 tot 800 vogels voor, waarbij op sommige ogenblikken nog een paar honderd Drieteenstrandlopers moeten gevoegd worden (Fig. 5).

Naast een functie van fourageerbiotoop bezit het gebied nog een waarde als hoogwatervluchtplaats en slaapplaats.

6.2. Wanneer men het aantalsverloop van waadvogels in verschillende gebieden nauwkeurig vergelijkt, dan vallen vele opmerkelijke verschillen te constateren, zelfs bij terreinen die geografisch en ecologische nauw verwant zijn. Deze verschillen zijn vaak nog onvoldoende bekend en begrepen alhoewel ze belangrijk zijn voor het toegepast onderzoek t.b.v. het natuur-beheer. Landelijk, en zelfs in internationaal verband, kunnen gebieden als

De IJzermonding een signaalfunctie vervullen i.v.m. de migraties van soorten en ondersoorten of de dynamiek van waadvogelpopulaties.

Bijzondere zorg moet nog besteed worden aan het opstellen van de status per ondersoort voor de Bontbekplevier, de Tureluur en de Bonte strandloper.

Aan De IJzermonding zijn in de periode 1945-1974 volgende soorten duidelijk toegenomen: Scholekster, Bontbekplevier, Tureluur (als wintergast), Bonte strandloper, Zilverplevier, Steenloper, Rosse grutto, en Drieteenstrandloper. Ook in het golfbrekermilieu van het Noordzeestrand en met name bij de Steenloper en de Paarse strandloper (*Calidris maritima*) is in de loop van de periode 1950-1970 een duidelijke toename vast te stellen (Becuwe, 1971). Voor beide terreinen zijn onze besluiten in die mate gedocumenteerd, dat men de vastgestelde toename niet kan afwentelen op de grotere waarnemingsdichtheid van de laatste jaren. Deze konklusies zijn evenwel in tegenspraak met de mening van Lippens (1966) en Lippens & Wille (1972) die stellen dat de hierboven genoemde soorten in achteruitgang zijn, met uitzondering van de Scholekster en de Paarse strandloper, die ook volgens deze auteurs in aantal toenemen.

De aantallen van de Tureluur (als doortrekker) en van de Wulp, evenals van de soorten onder 5.3. genoemd zijn afgenomen. Als reden hiervoor moeten eerder de gewijzigde plaatselijke milieufactoren genoemd worden waardoor mogelijke veranderingen in de migratiepatronen of de populatiedynamiek niet waarneembaar zijn.

6.3. Vooral door het verdwijnen van binnendijkse plassen en kreken rond het Redan is de diversiteit aan biotopen voor waadvogels achteruitgegaan. Dit komt vooral tot uiting bij de zoetwater-soorten van groep C uit Tabel 2. Anderzijds zijn in de voorbije decennia geregeld broedgevallen genoteerd van soorten die voor België onregelmatige broedvogels zijn (Bontbekplevier, Dwergstern) of van soorten die schaarse tot zeer schaarse broedvogels zijn (Scholekster, Strandplevier, Kleine plevier). Via pioniervegetaties evolueren opgespoten gronden echter zeer snel en verliezen daardoor hun betekenis als broedbiotoop.

Bij een definitieve inrichting van het reservaat kan voor beide problemsituaties een oplossing gezocht worden in het aanleggen van:

- een *inlaag* tussen het Mosselkot en de Militaire Basis waarin drassig grasland, kreekjes en poelen met slikranden aanwezig zijn. Dit zal de zoetwater-soorten ten goede komen en een definitieve oplossing brengen voor hoogwatervluchtplaatsen en slaapplaatsen.
- een *schelpenbank* als broedbiotoop die vegetatievrij gehouden wordt door een gepaste aanlegtechniek en een beperkte nazorg.

De IJzermonding is in elk geval dermate kleinschalig geworden dat het voor een goed beheer als waterwildreservaat nodig zal zijn verstoring tot een minimum te beperken door terreinbezoek strak in de hand te houden.

SUMMARY

From July 1971 to June 1974, 59 wadercounts were carried out in the coastal estuarine habitat of the IJzer at Nieuwpoort, Belgium (51°08'45" N/02°44'30" E). The feeding-grounds consist of 10 ha mudflats, rich in food, and the sandy beach of the North Sea, poor in food, between De Panne and Westende (750 ha at low tide).

The results show the fluctuations in numbers in the course of the year for 30 species (Table 2 and Figures 2 to 5). In the comparative survey 1945-1974 (Table 3) of the 12 most common waders, it is stated that the numbers of most species have increased. In the early seventies, the Oystercatcher (*Haematopus ostralegus*), the Ringed Plover (*Charadrius hiaticula*), the Redshank (*Tringa totanus*), the Dunlin (*Calidris alpina*) and the Sanderling (*Calidris alba*) are more numerous as winter visitors than 20 years ago.

BIBLIOGRAPHIE

- BECUWE, M. (1971). Het voorkomen van de Steenloper, *Arenaria interpres* (L.), en de Paarse strandloper, *Calidris maritima* (Brünnich), in België en Zeeuws-Vlaanderen (Nederland). *De Giervalk*, **61**: 175-223.
- BECUWE, M. (1973). Een gemengde slaappleats van doortrekkende limikolen in een jagersput te Woumen (West-Vlaanderen). *De Giervalk*, **63**: 168-169.
- BOERE, G. C., J. W. A. DE BRUYNE & E. NIEBOER (1973). Onderzoek naar de betekenis van het Nederlandse waddengebied voor Bonte Strandlopers, *Calidris alpina*, in nazomer en herfst. *Limosa*, **46**: 205-227.
- Commissie voor de Belgische Avifauna. (1967). *Avifauna van België*. K.B.I.N. Brussel, 99 pp.
- D'ARDENNE, J. (1888). De Dunkerque à Dombourg, guide descriptif, illustré de la côte de Flandre et des plages de la Mer du Nord. Mertens. Brussel, 421 pp.
- DE BROUWER, W. & R. VERHEYEN (1946). Relevé de quelques observations faites à la réserve ornithologique de Nieuport. *De Giervalk*, **36**: 213-222.
- DE ROO, A. & P. HOUWEN (1959). Bijdrage tot de kennis van het voorkomen der watervogels aan De IJzermonding. *De Wielewaal*, **25**: 193-206.
- DUVIGNEAUD, J. & J. LAMBINON (1963). Flore et végétation halophiles de la rive droite de l'estuaire de l'Yser entre Lombardsijde et Nieuport. *Lejeunia*, **17**: 1-59.
- GROOTAERS, F. (1953). Avifauna van de Vlaamse Westkust, zwem- en waadvogels van De IJzermonding. *De Wielewaal*, **19**: 81-90.

- GROOTAERS, F. (1973). De Woestijnplevier (*Charadrius leschenaultii*). *De Wielewaal*, **39** : 54-57 en 94-97.
- ✓ HERROELEN, P. & A. RAPPE (1964). De vogels in België gedurende de zeer strenge winter 1962-1963. *De Giervalk*, **54** : 35-76.
- ✓ KUYKEN, E. (1972). Belgian wetlands of international importance for waterfowl. Proc. Int. Conf. on Conservation of Wetlands and Waterfowl, Ramsar, Iran 1971 : 179-188.
- LIPPENS, L. (1954). Les oiseaux d'eau de Belgique. Vercruysse-Vanhove. St.-André-lez-Bruges, 302 pp.
- LIPPENS, L. (1963). Les oiseaux de Knokke-sur-mer. *De Giervalk*, **53** : 119-196.
- LIPPENS, L. (1966). Evolution des effectifs des limicoles durant les dernières années et dangers qui menacent les limicoles en Europe du nord-ouest. 2e Réun. Europ. Cons. Sauvagine, Compte Rendu, Noordwijk-aan-zee, Nederland 1966 : 201-204.
- LIPPENS, L. & H. WILLE (1972). Atlas van de vogels in België en West-Europa. Lannoo. Tielt, 847 pp.
- PRATER, A. J. (ed.). S. D. Birds of Estuaries Enquiry 1972-1973. British Trust for Ornithology. Tring, 40 pp.
- PRATER, A. J. (1974). The distribution of coastal waders in Europe and North Africa. Int. Conf. Cons. of Wetlands and Waterfowl. Heiligenhafen, B.R.D. 1974. Technical Paper 9 : 16 pp. (gestenc.).
- RASPAIL, X. (1913). Observations ornithologiques faites sur le littoral belge en 1877-1878. *Mém. Soc. Zool. de France*, **XXVI** : 132-153.
- VAN GOMPEL, J. (1969). De Bontbekplevier in het Spuikomgebied te Blankenberge. *Stentor*, **7** (4) : 2-14.
- VAN HAVRE, G. C. M. (1928). Les oiseaux de la faune belge. Lamertin. Bruxelles.
- ZWARTS, L. (1974). Vogels van het brakke getij-gebied, ecologische onderzoeken op de Ventjagersplaten. Bondsuitgeverij van de jeugdbonden voor natuurstudie, Amsterdam, 212 pp.

Visserstraat 4,
8172 Pervijze (Lampernisse).

2